

Пріоритет буття особистості в онтологічній структурі реальності змушує С.Франка переглянути свої погляди на поняття Абсолюту. В побудові нової концепції Абсолюту С.Франк опирається на вже існуючу в російській філософії традицію, яка найбільш послідовно була викладена В.Соловйовим, для якого метафізичне начало світу, Абсолют поставав як абсолютна особистість, а не абсолютне мислення, як у Г.Гегеля. Це означає, що і відношення людини до метафізичної основи світу вже не можна прийняти як раціональне відношення (пізнання). Воно повинно носити інтуїтивний, містичний характер.

Подібне ми знаходимо і у С.Франка, в філософії якого раціональне начало в людині поступово починає втрачати свій авторитет. Проте це зовсім не означає, що російський філософ заперечує значимість розуму. С.Франк прагне обґрунтувати єдність ірраціонального та раціонального в світі, людині та в Абсолюті. С.Франк, як колись В.Соловйов, був переконаний, що в акті містичної інтуїції за конкретним явищем відкривається абсолютне буття, абсолютна всеєдність. Але якщо для В.Соловйова буття та реальність навколо нас – це ніби прозора завіса, за якою вгадується Абсолют, Суцце. То для С.Франка кожний елемент буття – це відкрите „вікно”, через яке ми бачимо світло, що йде від Абсолюту.

Михайло Скалецький

Національний університет "Львівська політехніка"

м. Львів

К.ТВАРДОВСЬКИЙ ПРО ЕВОЛЮЦІЙНУ ТЕОРІЮ Ч.ДАРВІНА ТА ЕВОЛЮЦІЙНУ ЕТИКУ

Наприкінці ХІХ ст. надзвичайної популярності набуває еволюційна теорія Ч.Дарвіна. Деякі мислителі навіть поширюють еволюційну теорію Ч.Дарвіна на розвиток людини і людського суспільства, що знаменує появу теорії соціал-дарвінізму. Активно включається в гостру дискусію з приводу еволюційного вчення Ч.Дарвіна засновник Львівсько-Варшавської філософської школи К.Твардовський. У своїй праці "Етика поряд з теорією еволюції", написаній у 1895 р., він піддає критиці соціал-дарвіністську теорію Герберта Спенсера. Незважаючи на те, що К.Твардовський вважається засновником і лідером Львівсько-Варшавської школи неопозитивізму, у даній праці він піддає критиці сучасних йому вчених-природознавців, яких він називає "натуралістами", за їх нападки на філософію і спроби замінити філософію природознавством.

К.Твардовський вказує, що Ч.Дарвін не є першовідкривачем еволюційної теорії. Першу завершену теорію виникнення видів запропонував дід ч.Дарвіна Еразм у своїй праці "Зоономія" (1794-1798 pp.). Його погляди підтримав Жан Ламарк у праці "Zoologie philosophique" (1809). Але їх погляди, вказує К. Твардовський, не були належним чином обгрунтовані і не знайшли підтримки серед вчених натуралістів. Тільки Ч.Дарвін, ввівши поняття "природного відбору", зумів надати еволюційній теорії належного наукового обгрунтування і завершеного вигляду. К.Твардовський відзначає, що після виникнення еволюційної теорії, погляди вчених на природу моралі розійшлися. Одні відстоювали точку зору, що люди за своєю природою є альтруїстами і тому їм від природи властиві моральні принципи, відчуття добра, зла, справедливості як апіорні раціональні утворення. Інші, вказуючи на відносність уявлень про добро і зло у різних народів, на велике різноманіття у них моральних принципів, на їх здатність з часом змінюватися, доходять висновку, що мораль є наслідком еволюційного розвитку людства. Зазначає, що існує ряд мислителів на чолі з Ф.Ніцше, які вважають сучасну етику, побудовану на засадах християнства, застарілою і тому її треба замінити новою мораллю. Однак справедливим, на його думку, також є те, що відмова від загальноприйнятих обов'язкових норм моралі загрожує "етичною анархією", оскільки ставить під сумнів можливість будь-яких моральних суджень та оцінок. Наполягаючи на відносності моральних оцінок, відсутності надійних критеріїв для розрізнення добра і зла, еволюціоністи втрачають ґрунт під власними ногами. Адже якщо всі істини відносні, тоді й та істина, що всі істини відносні, також буде відотною.

Виступаючи проти відносності етичних поглядів, К.Твардовський проводить аналогію з відносністю естетичних уявлень про прекрасне та потворне, про відносність логічних оцінок істинності та помилковості знання. Той факт, що звертаючись, наприклад, до індуктивного умовиводу, ми можемо при цьому використовувати різні його способи зовсім не означає, що не існує загальних законів логічного мислення. Наявність різних норм моральних вчинків також зовсім не свідчить про відсутність загальнообов'язкових норм моралі. Це тільки означає, що етика як вчення поки що недостатньо розвинуте та обгрунтоване.

К.Твардовський піддає критиці ще один аргумент прихильників еволюціонізму в етиці, який зводиться до того, що в етиці відсутні моральні аксіоми на відміну від теоретичного природознавства, де аксіоми відіграють важливе значення. Він вказує, що ніхто не народжується з готовою системою логічних аксіом у голові, так само як і з готовою системою етики. До того ж,

навіть очевидні аксіоми математики не зразу приймаються усіма. Для цього потрібний певний рівень логічного мислення, якого ще нема у дитини чи у неосвіченого дикуна. Але й не всі аксіоми математики і природознавства сприймаються однозначно. Багато з них оцінюється і розглядається по різному, наприклад, астрономічні явища.

Крім того, здатність до абстрактного мислення розвивається раніше, ніж формуються етичні почуття, без яких не можливі моральні оцінки і судження, доводить відомий львівський вчений. Формування моральних почуттів, серед яких найбільшого значення надавав вихованню почуття совісті, потребує певної духовної і соціальної зрілості. Тому процес вироблення єдиної моральної позиції - це процес складний і тривалий, але це зовсім не значить, що вироблення такої позиції є неможливим, стверджує мислитель. Тому насправді не існує нездоланих суперечностей між еволюційною теорією та класичною етикою.

Виступаючи проти відносності моральних норм і оцінок, К.Твардовський приходить до помилкового висновку про неможливість відносної істини взагалі. Кожна істина, заявляє він, є одною і тою ж самою, вона не змінюється і не розвивається. Якщо істино, що Міцкевич народився у 1798 р., якщо істино, що ближнього треба любити, якщо істино, що симфонії Бетховена прекрасні, то ці істини будуть істинними завжди і всюди. Навіть, якщо б не існувало людства, то й тоді істинним було би, що два на два - чотири, або що, ближнього треба любити. Хоча сам же зазначає, що в такому разі ці істини не були б висловлені і не змогли б знайти застосування на практиці. К.Твардовський не зрозумів діалектики абсолютної та відносної істини, що істина як форма людського знання є суб'єктивною, але її зміст є об'єктивним, оскільки відображає дійсний стан речей і не залежить від волі людини. Але в ході поступального розвитку зміст істини уточнюється і доповнюється, тому відповідно вона також змінюється і розвивається.

Ольга Гончаренко

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ У НАУКОВІЙ ТВОРЧОСТІ СТЕПАНА БАЛЕЯ

Зацікавлення постаттю та творчим доробком С. Балея – чільного представника Львівсько-Варшавської філософської школи – розпочалось в